

ERDÉLYI MAGYAR MŰSZAKI TUDOMÁNYOS TÁRSASÁG
HUNGARIAN TECHNICAL SCIENTIFIC SOCIETY OF TRANSYLVANIA

**XVIII. Bányászati,
Kohászati
és Földtani
Konferencia**

**18th Mining,
Metallurgy
and Geology
Conference**

BRASSÓ, 2016. ÁPRILIS 7–10.
BRASOV, APRIL 7–10, 2016

Székhely Kingának szeretettel és tisztelettel

Vannak-e poljék a maradék Magyarország karsztvidékein?

Are there „Polje-s” in the ^{remnant} Hungarian Karst Regions?

Hevesi Attila
Hevesi Attila

Miskolci Egyetem, Földrajz-Geoinformatika Intézet, 3515 Miskolc-Egyetemváros

Abstract

Polje is the largest surface karst feature. Within the polje, all other surface kinds of karst features can occur, like dolinas, uvalas, karren-fields, entrance of spring caves, sink holes and avens. Poljes occur in the Aggtelek-type karst regions within the Bükk and the Aggtelek mountains in the current territory of Hungary. As a result of geomorphologic mapping based on profound field perambulation we managed to discriminate some minor poljes in the Bükk Mountains and the Hungarian parts of the Gömör-Torna Karst.

Kulcsszavak

„Aggteleki jellegű” karsztok, polje, terepbejárásos felszínalaktani térképezés

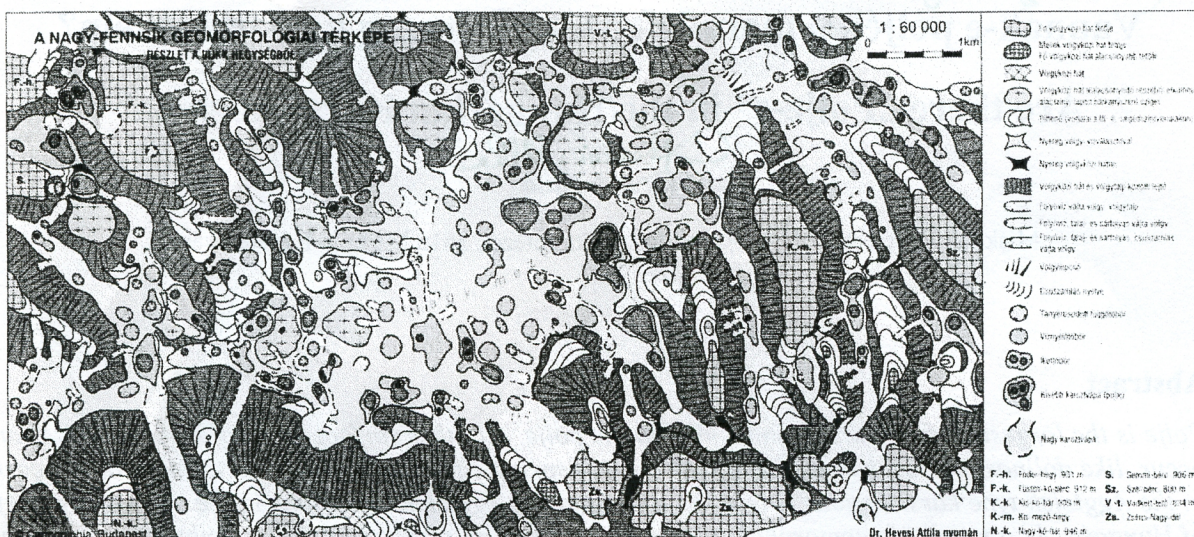
A „polje” a felszíni karszt alakzatok legnagyobbika. „Belsejében” elérhet akár az összes felszíni karsztforma – (ördögszántás, töbör, ikertöbör, víznyelő, búvópatak, vakvölgy, forrás- és víznyelőbarlang bejárata) – s mellettük akár 1-10 település is. Neve a Dinári-hegység délszláv – szlovén, horvát, rác – lakosságának nyelvéből való; jelentése: mező. Ami arra utal, hogy a hegység mészkővonulataiban csak ezeknek a tágas, többnyire mészkőaljazatú medencéknek lejtés- és talajviszonyai tesznek lehetővé jelentősebb mezőgazdálkodást. Fogalmát és nevét CVIJIČ 1893-ban vezette be a nemzetközi karszt szakirodalomba, ahonnan, főleg SUPÁN fő munkájának fordítása révén, itthon is egyre ismertebbé lett [4, 17].

E karsztos medencéket – karsztvápákat – a magyar szakirodalom hagyományosan CHOLNOKY Jenő nyomán [2, 3] – keletkezésük és helyük szerint osztályozza: perem-, szerkezeti- és kopott poljék. E csoportosítás azóta újabb, többé kevésbé más szempontokra is figyelmet fordító változatokra bővült [5, 16]. Európában a legterjedelmesebb, legjellegzetesebb és településföldrajzilag legjelentősebb poljék a Dinári-hegységben vannak. Kisebb, kevésbé ismert „példányaik” máshol is előfordulnak (pl. Bihar hegység, Mehádiai-hegység) [2, 3, 5, 16].

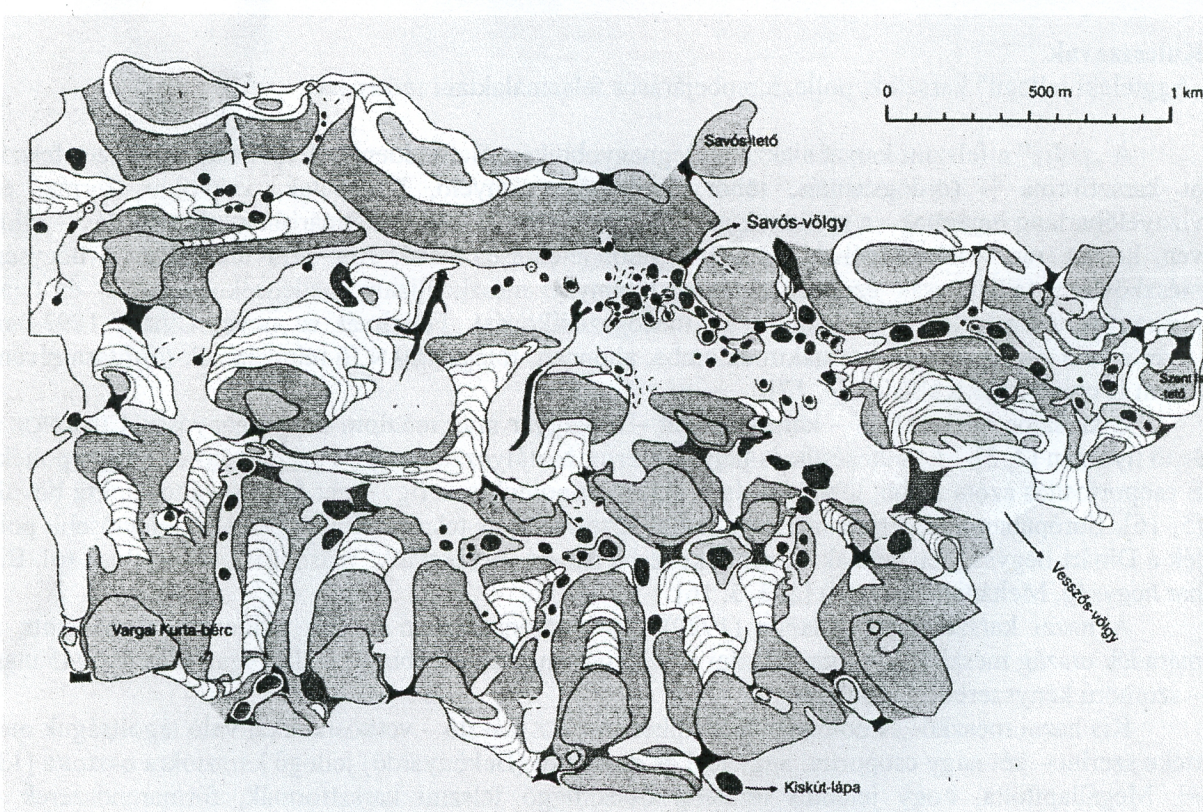
A hazai karszt kutatás Trianon (1920) előtt törvényszerűen tágabb területen dolgozhatott; a maradék ország mészkőhegységei felszíni formakincsének alaposabb vizsgálata igazán csak 1945 után – szomorú kényszerből – indult meg.

Kis hazai mészkő- és dolomit vidékeinket JAKUCS László – vetítésíkokkal való tagoltságuk mértéke szerint – két nagy csoportra: aggteleki és dunántúli (Bakonyerdő) jellegű karsztokra osztotta [13, 8]. Megállapította, hogy jelentős területű, összefüggő felszíni karsztformák, formarendszerek – töbör soros átöröklött völgyek, töbör- és ikertöbörmezők, valamint poljék csak a nagyobb, összefüggő, vetítésíkokkal kevésbé tagolt „aggteleki jellegű” karsztjainkon [Bükk, Aggteleki-karszt (a Gömör-Tornai-karszt Magyarországnak hagyott része), Nyugati-Mecsek] jöhettek létre [13, 8].

A bükk-fennsíki Nagy-mezőt már LEÉL-ÖSSY [14] és BULLA [1] is poljeként értelmezte (1. ábra). Alapos terepbejárás és 1:10.000-es felszínalaki térképezés után 3 kisebb karsztvápát, a Zsidó-rétet, a Létrási-t (Bükk, Nagy-fennsík) és a Dorongos-t (Délkeleti-Bükk) is el lehetett különíteni (2. és 3. ábrák) [14, 1, 6, 9].

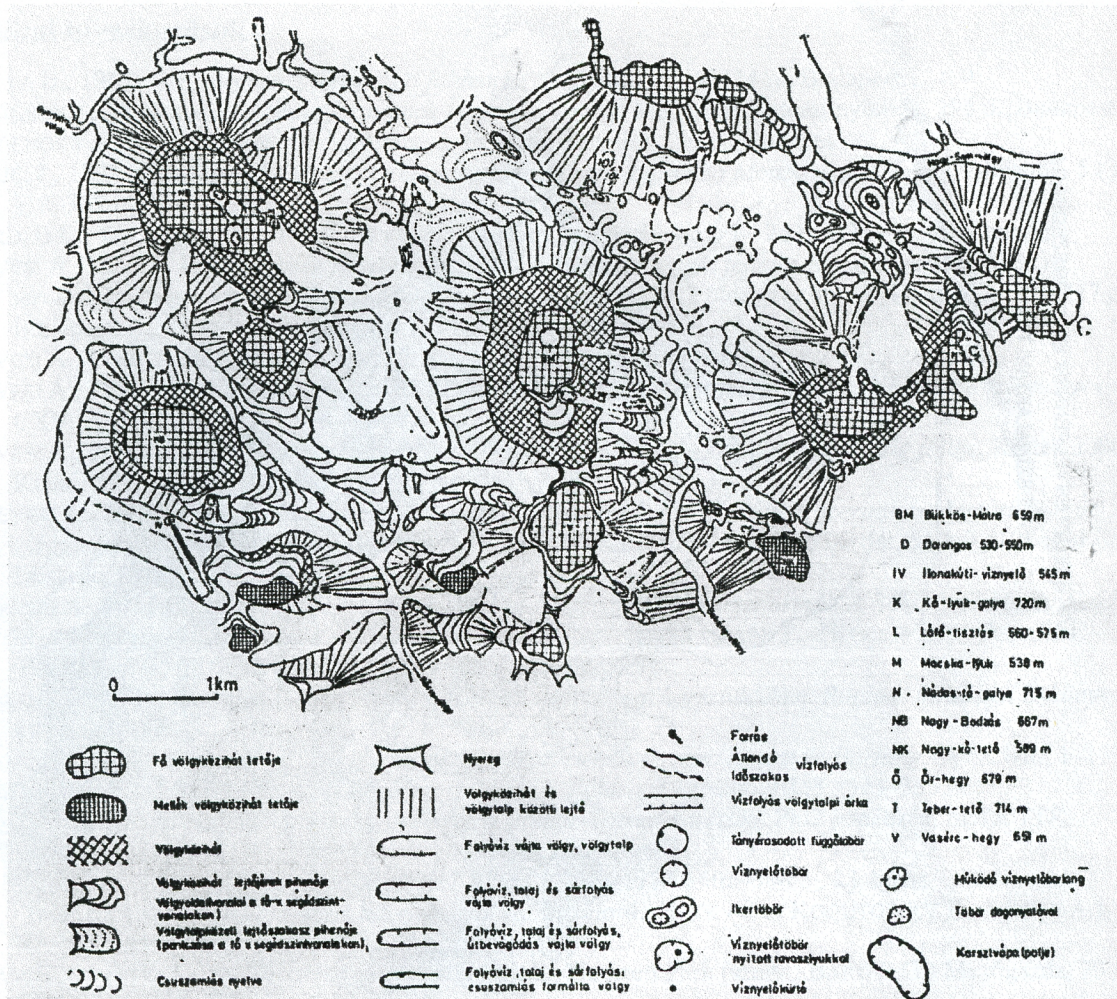

1. ábra. A bükk-fensíki Nagy-mező felszínalaktani térképe [9].

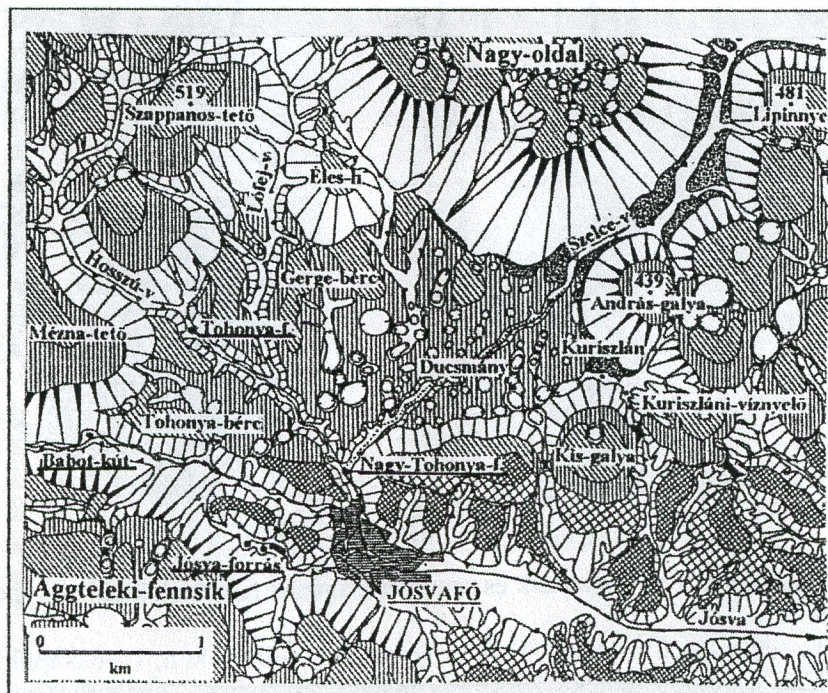

2. ábra. A Létrási-polje felszínalaktani térképe [9].

A Gömör-Tornai-karszt határon túli szegélyén a Rozsnyói-medencét CHOLNOKY Jenő egyértelműen perempoljeként rajzolta meg [3]. 1945 után a Gömör-Tornai-karszt magyarországi oldalán JAKUCS László lecsapolt poljeként értelmezte az általa Jósvafői-fennsíknak nevezett Ducsmányi térségét ($\approx$ Zombolyi-karsztvápa) [12]. Értelmezését MÓGA János, ZÁMBÓ László és HEVESI Attila alapos terepi vizsgálatai megerősítették (4. ábra) [15, 18, 10]. [A teljesség kedvéért megemlítem, hogy részletes terepbejáráson alapuló felszínalaktani térképezés során a Gömör-Tornai-karszt határon túli részén MÓGA J. (1998) körül rajzolta és elkülönítette a Sziliceborzovai-perempoljét, magam pedig a Barkai-fennsík leglaposabb, belső részét értelmeztem poljeként [11].]

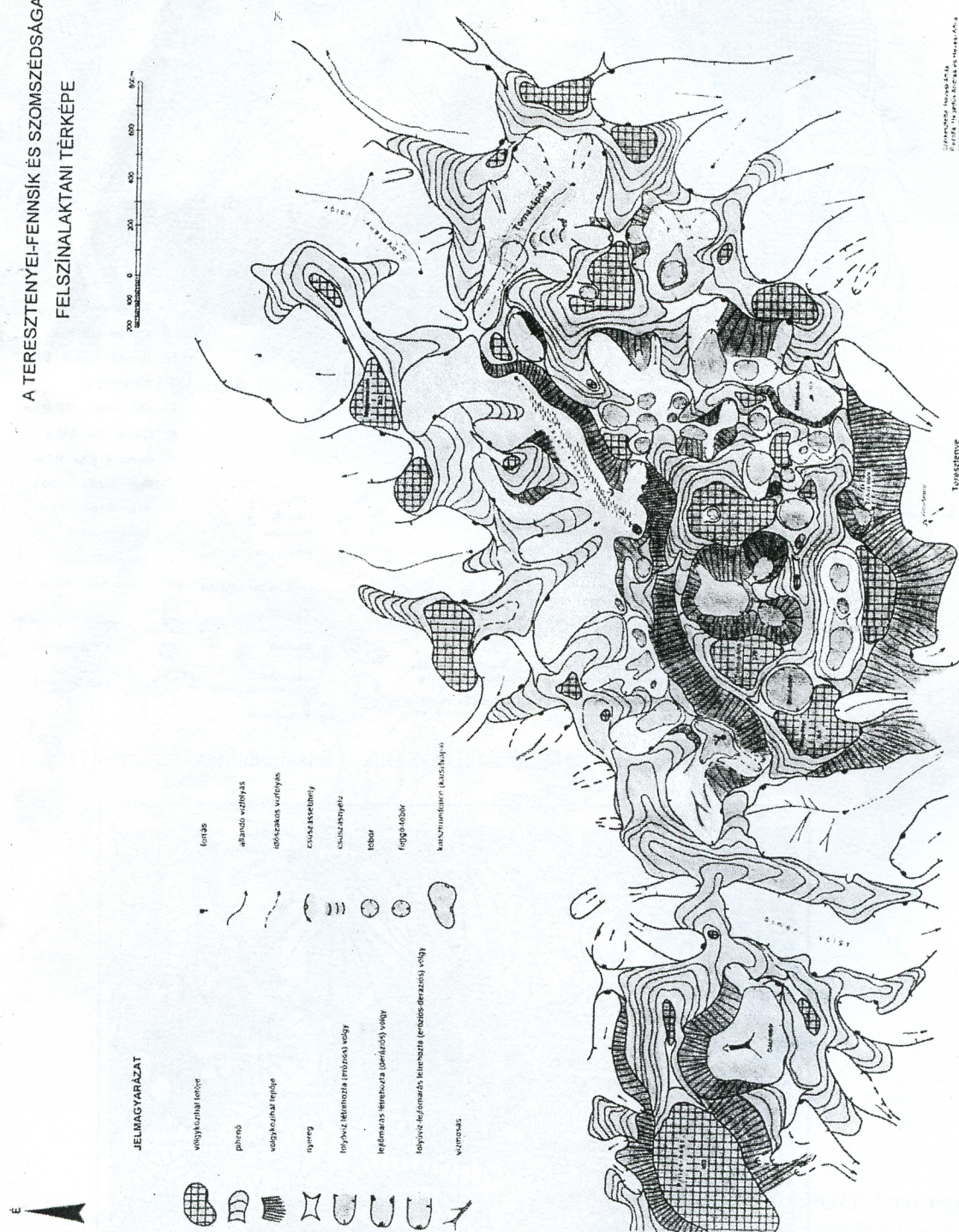

3. ábra. A Dorongos és a Lófőtisztás (DK-i-Bükk) felszínalaktani térképe [7].

4. ábra. A Ducsomány „lecsapolt poljéje” a Jósvafői-fennsík [15].

A TERESZTENYEI-FENNSIK ÉS SZOMSZÉDSÁGA
FELSZÍNALAKTANI TÉRKÉPE

5. ábra. A Terezstenyei-fennsík és szomszédságának felszínalakítási térképe [10].

Végül 2002-ben a Jósza völgyétől D-re, a Terezstenyei-fennsíkon, Tornakápolna és Terezstenye térségének részletes 1:10.000 léptékű karszfelszínalakítási térképének „gyaloglat”-os megrajzolásakor világossá vált, hogy a maradék Magyarországon is van egy, bár kicsi, de egész településnek helyet adó polje: a Tornakápolnai-karsztvölgy (5. ábra), szomszédságában a Vizetes-völgy alig nagyobb karszt-medencécskéjével [10].

Irodalmi hivatkozások

1. BULLA B., 1962: *Magyarország természeti földrajza*. Tankönyvkiadó, 424 o., Budapest.
2. CHOLNOKY J., 1926: *A földfelszín formáinak ismerete*. Királyi Magyar Egyetemi nyomda, 296 o., Budapest.
3. CHOLNOKY J., 1936: *Magyarország földrajza*. Franklin Társulat, 529 o., Budapest.
4. CVIJC, J., 1893: *Das Karstphaepomen. Versuch einer morphologischen Monographie*, Geog. Abhandl., 5 (3) 218–329.o., Wien.
5. FORD, D.C., WILLIAMS, P. 1989: *Karst geomorphology and hydrology*. 1-126.o., 374–465.o., London.
6. HEVESI A., 1986: *A Bükk hegység felszínfejlődése és karszfelszínalaki jellemzése különös tekintettel a természetvédelem szempontjaira. Kandidátusi értekezés*, MTA Földrajztudományi Kutatóintézet, 317 o., Budapest.
7. HEVESI A., 1986: *A Déli-Bükk karsztja II. Karszt és Barlang*, II. 87–94.o.
8. HEVESI A., 1991: *Magyarország karsztvidékeinek kialakulása és formakincse I-II., Földrajzi Közlemények*, CXV., 1–2., 25–35.o., ill. 3–4., 99–120.o.
9. HEVESI A., 2000: *A Bükk. Pannon Enciklopédia*, (szerk.: KARÁTSZON D.), *Magyarország földje*, Kertek 2000 Kiadó, 337–344.o., Budapest.
10. HEVESI A., 2002: *A magyarországi karsztok fejlődéstörténet és felszínalaktan szerinti csoportosítása; az „Aggteleki jellegű” karsztok felszíni formakincse*. MTA doktori értekezés, 34–36., 55–60., 108–111.o., Miskolc, Budapest.
11. HEVESI A., 2011: *A Barkai-fennsík (Gömör-Tornai-karszt) felszíni karsztformái. A Bakonytól Madagaszkarig (Tanulmánykötet a 65 éves Veress Márton tiszteletére)*. (szerk.: CSAPÓ T. – KOCSIS Zs. – PUSKÁS J. – TÓTH G. – ZENTAI Z.) Gura Nyomda, 9–12.o., Zalaegerszeg.
12. JAKUCS L., 1964: *Geomorfológiai problémák az Észak-borsodi karsztvidéken. Borsodi Földrajzi Évkönyv V.* 12–23.o., Miskolc.
13. JAKUCS L., 1978: *A magyarországi karsztok fejlődéstörténeti típusai. Karszt és Barlang*, 1977, I-II., 1–16.o.
14. LEÉL-ÖSSY S., 1954: *A Magas Bükk geomorfológiája. Földrajzi Értesítő*, III. 3., 323–355.o.
15. MÓGA J., 1998: *Felszínalaktani megfigyelések a Gömör-Tornai-karszton*. PhD értekezés, ELTE TTK Földrajz Tanszék, 158o., Budapest.
16. SILVESTRU, E., 1995: *Can one define poljes? Acta Carsologia* 24., 502–508.o., Ljubjana
17. SUPÁN, A., 1910: *A fizikai földrajz alapvonásai. II. rész* (ford.: BÁTKY ZS., KOGUTOWICZ K., LITTKÉ A.), Kertész József Könyvnyomdája, 870.o., Budapest.
18. ZÁMBÓ L., 1998: *Felszínalaktani jellemzés. Aggteleki Nemzeti Park* (szerk.: BAROSS G.) Mezőgazda, 70–117.o.